

TÉMA MESIACA

ŠKÔLKARI A PORUCHY UČENIA?

ODBORNÍK
mama
a ja

PaedDr. Jaroslava Barčíková
špeciálny pedagóg
EUSPE
diagnostické a terapeutické centrum

Toto je skúsenosť našej čitateľky Jarmily, mamy 6-ročného Dávida. Nie je jediná. Detí, ktoré majú po nástupe do školy ťažkosti, ktoré neustupujú ani po mesiacoch adaptácie, pribúda. Možno je to dobrou, dedičnosťou, tabletmi v rukách najmenších, stresom nás, rodičov... Podme sa pozrieť na tento jav bližšie.

Nástup do škôlky je zmenou v rodinnom živote. Pre dieťa aj pre rodiča to znamená prispôbiť sa inému režimu, pravidlám a štruktúre dňa. Dieťa sa socializuje a rozvíja v skupine rovesníkov pod vedením pedagógov. Práve v tomto období môžu u niektorých detí „vyskočiť“ zatiaľ skryté problémy, iné sa, naopak, prejavujú v plnej sile. Je dôležité nepodceňovať ich a riešiť ich. Či už v domácom prostredí alebo s pomocou odborníkov. Špeciálna pedagógka PaedDr. Jaroslava Barčíková hovorí o tzv. predikcii poruchy.

Obdobie predškolského veku vytvára priestor na včasnú identifikáciu ale-

„DÁVIDKO NERÁD KRESLIL, MAĽOVANKY MU NIČ NEHOVORILI. SPOLIEHALA SOM SA NA TO, ŽE AK NASTÚPI DO ŠKÔLKY A UVIDÍ INÉ DETI, ŽE SA „CHYTÍ“ AJ ON. SÍCE UROBIL, ČO BOLO POTREBNÉ, ALE PANI UČITELKA ZHROZENE KONŠTAUTOVALA, AKO ZLE DRŽÍ CERUZKU A DOSLOVA ŠKRIABE PO PAPIERI. DOSTALI SME OD NEJ AJ PRACOVNÉ LISTY A DOMA NACVIČOVALI DRŽANIE CERUZKY, ALE PRE DÁVIDKA TO BOLA NOČNÁ MORA. NA ODPORÚČANIE PANI UČITELKY SME NAVŠTÍVILI PEDAGOGICKO-PSYCHOLOGICKÚ PORADŇU A SYN SA POMALY UČIL „PRACOVAŤ“. PREVAŽNE POUŽÍVAL PRAVÚ RÚČKU, TAK SME VIAC KRESLILI S ňOU. JEHO PROBLÉMY MOŽNO SÚVISIA AJ S TÝM, ŽE AKO DIEŤA NELOZIL, LEN SA PLAZIL. NASTÚPIL DO ŠKOLY A TERAZ SA TRÁPIME S ČIARAMI A PÍSMENKAMI. OPROTI ŠKÔLKE JE TO UŽ LEPŠIE, ALE BOJUJEME STÁLE. DO PORADNE CHODÍME NAĎALEJ. SAMA BY SOM MU NEDOKÁZALA POMÔCŤ A SPRÁVNE HO NAVIESŤ. UVIDÍME, ČO BUDE ĎALEJ...“

bo odhalenie niektorých ťažkostí, kedy môže odborník „prvého kontaktu“ (napr. pediater, logopéd, učiteľka v materskej škole) vysloviť podozrenie na oneskorenie alebo mierne odchýlky vo vývine dieťaťa. Na druhej strane, pri rešpektovaní dynamiky vývinu dieťaťa, nemôžeme hovoriť o vývinovom medz-níku, kedy by sa mohla z diagnostického hľadiska stanoviť diagnóza – špecifická porucha učenia alebo správania „natvrdo“. V odbornej praxi hovoríme o tzv. predikcii poruchy.

Po nástupe do škôlky sa niektorí rodičia streli s tým, že ich dieťa v ničom „zaostáva“. Treba mu pomáhať s obliekaním, má ťažkosti so zrozumiteľnosťou reči, stále sa pocikáva či nerešpektuje pravidlá. Pre niektorých to nie je novinka, iných takéto hodnotenie prekvapilo. Ako by som mala zareagovať ako rodič na tieto upozornenia?

Je pravdou, že niektorí rodičia o ťažkostiach svojho dieťaťa po nástupe do škôlky vedia a otvorene o nich hovoria. Naopak, sú rodičia, ktorí nepostrehli žiadne odchýlky v jeho vývine a pre ktorých môže byť takáto informácia naozaj prekvapivá, až šokujúca. Dôvodom môže byť aj samotný fakt, že sa tým jednoducho nezaoberali ale-

bo ani nedostali žiadne impulzy zo strany blízkeho okolia.

Postoj rodiča je kľúčový. Ak pani učiteľka v materskej škole vysloví podozrenie na problémy v niektorej oblasti, netreba sa hneď zlaknúť, mať strach, robiť unáhlené závery alebo vnímať komunikáciu smerom k nám ako útok. Nie je vhodné ani celú situáciu podceňovať. Prax nám často potvrdzuje, že je oveľa účinnejšie, ak venujeme pozornosť dieťaťu v období predškolského veku a nečakáme na to, kým sa problémy začnú plne manifestovať v škole a môžu sa rozvinúť do vážnejších porúch.

V rámci spoločnej komunikácie s dieťaťom považujem za mimoriadne prínosný citlivý a prijímajúci prístup. Ak sa dieťa cíti pri nás bezpečne, vníma, že nás zaujíma a chceme mu pomôcť, rozumie dostatočne, čo a ako mu chceme povedať, skôr sa otvorí. Všetky tieto aspekty nám môžu veľmi pomôcť vnímať príčinu jeho problémov. Ak ju odhalíme, otvára sa nám priestor na nápravu a pomoc.

Prišli sme na to, že dieťa má určitý problém. Ako postupovať?

Práve predškolské obdobie je úžasné v tom, že nám ponúka dostatok času na zminimalizovanie nedostatkov a posilnenie tých

oblastí, ktoré sa u detí aktuálne javia ako oslabené.

V prvom rade je dobré zvážiť, akú pomoc v danom čase dieťa potrebuje. Rodičia sa môžu obrátiť buď na samotné predškolské zariadenie, ktoré dieťa navštevuje, alebo na niektoré centrá včasnej intervencie v blízkosti svojho bydliska, prípadne iné školské poradenské zariadenia. Je vhodné konzultovať situáciu s odborníkom, ktorý by vás mal v závislosti od závažnosti problému ďalej nasmerovať. Niekedy stačí podporu pre dieťa zabezpečiť v domácom prostredí, inokedy je vhodnejšie, ak rodič s dieťaťom navštevuje špecialistu v poradenskom zariadení. Je to otázka viacerých okolností a možností, tiež to závisí od druhu a závažnosti problému.

Je veľmi dôležité identifikovať konkrétne oslabenia u dieťaťa, respektíve „zmapovať konkrétny terén“, ktorý sa potom stáva pre nás akýmsi „kompasom“ a do času ukazuje smer, akým sa možno vydat v oblasti následnej špeciálnopedagogickej intervencie a korekcie.

Ako prebieha špeciálno-pedagogické vyšetrenie škôlkara?

Vo veku od 3 do 6 rokov vo väčšine prípadov ide skôr o hodnotenie celkovej

neuromotorickej zrelosti. Vyšetrenie škôlkara by malo prebiehať za optimálnych podmienok. Myslí sa tým napríklad prostredie, v ktorom sa bude realizovať. Môže to byť v poradenskom zariadení individuálnou formou, tiež v domácom prostredí cez terénneho špeciálneho pedagóga alebo v prostredí predškolského zariadenia, ktoré dieťa navštevuje. Je dôležité, aby mal špeciálny pedagóg pred vyšetrením viaceré zdroje informácií, tiež – a to je veľmi dôležité – spolupracujúci a partnerský vzťah s rodičmi. Vyšetrenie je dobré prispôbiť potrebám dieťaťa s vytvorením bezpečného a prijímajúceho vzťahu, s rešpektovaním jeho aktuálneho záujmu a s dostatočným časovým priestorom. Najvhodnejším diagnostickým nástrojom je hra. Prostredníctvom nej si všimame všetky, aj tzv. červené vlajočky.

Vieme určité veci u dieťaťa zmierniť alebo úplne odstrániť? Napr. ťažkosti v komunikácii, so sústredením, s rečou?

Určite vieme mnohé ťažkosti zmierniť a zlepšiť v prospech funkčnosti dieťaťa a celej rodiny. Predchádza tomu už spomínané kvalitné vyšetrenie škôlkara a následná pomoc v spolupráci so všetkými zainteresovanými. Dôležitá je požiadavka včasnosti a čo najskoršieho zachytenia, odhalenia

a podchytenia oslabení, prípadného narušenia u dieťaťa.

Napríklad prostredníctvom včasnej logopedickej intervencie už môžu logopédi veľmi skoro pomôcť deťom v ťažkostiach s rečou a komunikáciou, tiež vylúčiť organické poškodenie a fyziologické ťažkosti. Prostredníctvom špeciálnych stimulačných programov, môže dieťa pracovať so psychológom alebo špeciálnym pedagógom na konkrétnych oslabeniach, či už v oblasti percepcie, motoriky, pozornosti. Dnes je škála programov so zameraním na stimuláciu detí v predškolskom veku pomerne pestrá.

Znamená problém v tomto veku problém celoživotný? Alebo z niektorých ťažkostí deti „vyrastú“?

Závisí to od viacerých faktorov. Nemusi, ale aj môže. Ak sú príčinou napr. genetická záťaž, organické poškodenie, môže byť problém celoživotný, ale aj tu sa v rámci diagnostiky robí prognóza, čiže zisťuje sa, aké má dieťa za vytvorenia optimálnych podmienok ďalšie predpoklady a možnosti.

Ak ide o oneskorenie, pri včasnej intervencii a kvalitnej stimulácii sú deti

schopné bez limitov „dobehnúť“ normu. Niektoré problémy nie sú výrazné a dajú sa ľahšie prekonať v relatívne krátkom časovo období. Naopak, sú deti, ktorých problémy sú výraznejšie, potrebujú individuálny a špecifický prístup, tým pádom aj dlhší časový úsek na zvládnutie a preklenutie ťažkostí. Je to vysoko individuálne.

Osobne si myslím, že by to bol veľký risk, vsadiť iba na jednu kartu a to tú,

že „dieťa z toho vyrastie“. Lebo čas beží veľmi rýchlo a pri niektorých rozhodnutiach môže byť aj proti nám.

Pre rodiča nie je jednoduché zistiť, že jeho dieťa má ťažkosti. Ako naložiť s touto situáciou?

Som presvedčená, že každé vyrušenie alebo nesúlad, ktorý nám do života prichádza, má nejaký význam. Možno preto, aby sme niektoré veci v našom fungovaní prehodnotili, zmenili, aby

sme boli možno všímavejší a niečo sa naučili.

Osobná skúsenosť a nové poznanie je len ďalšou skúškou rodičovstva. Možno to len stačí otočiť a prijať ako výzvu v našom živote. Problémy nie sú príjemné pre nikoho z nás, ale sú súčasťou našich životov a trénujú našu odolnosť voči záťaži, „upratujú“ naše hodnoty a učia nás pozeráť sa na veci z viacerých uhlov.

ČERVENÉ VLAJKY

Už v predškolskom veku môžeme odhaliť odchýlky vo vývine dieťaťa. Ktoré „červené vlajočky“ by si mal rodič u škôlkara všimáť?

NEOBRATNOSŤ V HRUBEJ A V JEMNEJ MOTORIKE – napr. dieťa zle behá, je „neohrabané“, nevie skákať, narábať s loptou, má problém s rovnováhou, stáť alebo skákať na jednej nohe, má problém udržať sa na kolobežke, pri bicyklovaní, je nemotorné v sebaobsluže, tiež pri manipulačných hrách ako navliekanie korálikov, pri narábaní s nožnicami, problémy s držaním ceruzky alebo pri kreslení. Deti s predikciou špecifických porúch učenia sa často javia v predškolskom veku ako nemotorné alebo menej obratné.

OSLABENÁ SENZOMOTORICKÁ KOORDINÁCIA – v tomto zmysle sú zrak a pohyb spojenými nádobami, tieto ťažkosti môžeme pozorovať aj pri bežnej hre s deťmi ako napr. je preň náročné postaviť niečo z kociek, neochotne kreslí, pričom kresba je chudobná, má problém s chytním lopty, netrafi cieľ s loptou. Stále sa „točíme“ okolo motoriky, od ktorej je závislý aj vývin ďalších zložitejších funkcií ako napr. reči alebo písania. Reč, správanie, aj samotné učenie sú podľa mnohých vedeckých výskumov spojené s funkciami pohybového systému.

ONESKORENÝ VÝVIN REČI A FONOLOGICKÝ DEFICIT – dieťa začína rozprávať neskôr, má ťažkosti v motorike artikulačných orgánov, nesprávne vyslovuje viaceré hlásky, má problém s opakovaním slov, naučiť sa a zapamätať si básničku, riekanku. Výskumy a odborné štúdie, ktoré sa zaoberajú napríklad pôvodom dyslexie (porucha čítania), veľmi často hovoria o teórii fonologického deficitu. Ten sa prejavuje u dieťaťa tak, že má problém presne zachytiť akustické obrazy slov alebo inak povedané vníma ich nepresne. Tiež môže mať problémy s uvedomovaním si hláskovej štruktúry slova, napr. čo počuješ na začiatku, konci slova a pod.

ONESKORENÝ VÝVIN V OBLASTI LATERALITY – dieťa sa ešte stále v predškolskom veku „nevyhraňuje“, pri činnostiach a hre strieda pravú a ľavú ruku.

PORUCHY V PRIESTOROVEJ ORIENTÁCII – má ťažkosti s orientáciou v priestore, na ploche papiera či v knižke, tiež problém s vnímaním vlastnej telesnej schémy.

PROBLÉMY S POZORNOSŤOU – ťažko udrží pozornosť pri hre alebo úlohe, ktorá si vyžaduje aspoň na chvíľu sústrediť sa, vydržať, nechť k činnosti, ľahko ho rozptýlia iné podnety, býva zasnené, javí sa, akoby nepočúvalo...

DIAGNOSTIKA

Ak rodič s dieťaťom navštívi špeciálno-pedagogickú poradňu a čaká ich diagnostika, tá sa zameriava na stanovenie úrovne:

MOTORICKÉHO VÝVINU

- úroveň hrubej motoriky, držanie tela, rovnováha
- telesný a funkčný vývin
- úroveň jemnej motoriky, grafomotorická úroveň, úchop dieťaťa, senzomotorická koordinácia, oromotorika,
- laterálna, priestorová orientácia

ROZUMOVÉHO VÝVINU

- súčinnosť vnímania a verbálnej komunikácie
- schopnosť rozlišovať objekty podľa kritérií, prevláda konkrétne myslenie
- orientácia v časových a priestorových dimenziách
- chápanie rozdielov medzi objektmi
- kvalita pozornosti a pamäti

KOMUNIKAČNÝCH SPÔSOBILOSTÍ

- kontakt a spolupráca, nadviazanie kontaktu, reč, výslovnosť, rozsah a rozvoj slovnej zásoby, porozumenie, schopnosť dorozumenia sa s okolím, schopnosť formulovať myšlienky, viesť rozhovor, výrečnosť, samostatnosť dieťaťa v komunikácii

SOCIÁLNEHO A EMOCIONÁLNEHO VÝVINU

- vôľová zložka osobnosti, kvalita citového zážemia, citové prijatie dieťaťa v rodine, základné pravidlá spoločenského správania, morálne princípy, ale aj sebaobsluhu

V predškolskom období sa diagnostika zameriava aj na rodinné prostredie dieťaťa, kde je dobré disponovať informáciami, aký typ výchovy je v rodine preferovaný, funkčnosť rodiny, komunikácia, životný štýl... a prostredie predškolského zariadenia – aká je úroveň socializácie dieťaťa, jeho adaptácia v prostredí škôlky, aké má vzťahy k vrstovníkom a tiež k autorite pedagóga.

PORUCHY UČENIA

Mnohé ťažkosti, ktoré dieťa „trápia“ už v škôlke, môžu odznieť. Niektoré sa však môžu prejaviť v podobe napr. porúch správania alebo učenia. Medzi najčastejšie vývinové poruchy učenia patria:

DYSLEXIA – porucha čítania

DYSGRAFIA – porucha písania a grafického prejavu

DYSORTOGRAFIA – porucha pravopisu

DYSKALKÚLIA – porucha matematických schopností

DYSPRAXIA – porucha motorickej funkcie, postihnutie pohybovej koordinácie

DYSFÁZIA – špecifická porucha jazykových schopností (známa ako narušená komunikačná schopnosť)

DYSPINXIA – špecifická porucha kreslenia

DYSMÚZIA – špecifická porucha hudobných schopností

Často sa objavujú kombinovane a ovplyvňujú vzdelávanie detí, ktorým sú diagnostikované.

Podľa vyjadrenia Ministerstva školstva vedy a výskumu SR sa počet žiakov s vývinovými poruchami učenia na Slovensku za posledné roky mierne zvyšuje. Včasnou intervenciou, správnym prístupom k rozvoju dieťaťa už v predškolskom veku je však možné prejavy a dopad týchto vývinových porúch eliminovať. V materských školách pracujú pedagogickí asistenti, školskí špeciálni pedagógovia a odborní zamestnanci a napomáhajú práve deťom v rizikovom vývine.

Počet žiakov s vývinovými poruchami učenia, ktorí sú vzdelávaní v základných školách formou individuálneho začlenenia (integrácie) na Slovensku:

2020: 22 342
2019: 22 159
2018: 23 029
2017: 21 553
2016: 20 768

Na Slovensku máme v predprimárnom vzdelávaní novinku. Pre deti, ktoré do 31. augusta 2021 dovŕšili päť rokov, je predprimárne vzdelávanie od 1. septembra tohto roku povinné. Podľa údajov európskeho štatistického úradu Eurostat je Slovensko v Európskej únii krajinou s najnižším počtom detí navštevujúcich škôlky. V roku

2017 dosahoval podiel zapísaných detí v predškolskom veku štyri roky a viac na úrovni 78,2 %, pričom vo väčšine krajín EÚ tento podiel presahuje 95 %.

Prítomnosť dieťaťa predškolského veku v materskej škole podporuje jeho vzťah k poznávaniu a učeniu hrou, rozvíja jeho osobnosť v psychomotorickej,

poznávacej, sociálnej, emocionálnej a morálnej oblasti. Cieľom predprimárneho vzdelávania je teda dosiahnuť optimálny základ prípravy na školské vzdelávanie a na život v spoločnosti. Aj preto je snahou, aby sa čo najviac detí vzdelávalo v materských školách a ich prípadné odchýlky vo vývine sa včas podchytili.

ZATVÁRAŤ OČI PRED PROBLÉMOM NIE JE RIEŠENIE

Práve v predškolskom období vieme dieťaťu pomôcť, aby neskôr netrpelo pocitom „neúspešnosti“. Buďte so svojimi deťmi, keď preliezajú na ihrisku prekážky, aj vtedy, keď sa pokúšajú nakresliť obľúbené postavičky z rozprávky. Počúvajte ich, keď vám niečo hovoria a venujte pozornosť ich prejavom. Ak máte pochybnosti, opýtajte sa pani učiteľky alebo odborníka. Nejde o to dať dieťaťu nálepku a vidieť problém tam, kde nie je. Práve naopak. Pomôžte mu zvládnuť ťažkosti skôr, ako prerastú do väčšieho problému a buďte mu oporou.

Zmena môže byť pomalá. Vaše dieťa môže postupovať veľmi malými, vytrvalými krôčikmi, ale progres bude viditeľný. Buďte mu nápomocní, povzbudzujte ho čo najviac, ako dokázate, ale nezabúdajte byť realisti. Buďte naň pyšní! To, čo je pre iné deti bežná rutina a samozrejmosť, môže pre vaše dieťa znamenať vynaloženie obrovského úsilia. Máte preto plné právo byť naň hrdí!

Čo môžem urobiť pre pohybové zdravie bábätka?

TEST SPINÁLNEJ SVALOVEJ ATROFIE

EXKLUZÍVNE
IBA V UNILABS
SLOVENSKO

„Spinálna svalová atrofia? Ako sa môže prejaviť?“

Dôležitá otázka! Spinálna svalová atrofia je závažné genetické ochorenie, ktoré znemožňuje normálny vývoj pohybových schopností dieťaťa s následkom invalidity. S týmto genetickým testom môže byť liečba efektívna, preto je potrebné ochorenie odhaliť čo najskôr po narodení.

„Ako a kedy prebieha test?“

Test spinálnej svalovej atrofie je pre bábätko minimálne invazívny a postačia naň 3 kvapky krvi z päty alebo prstečka. Je vhodné absolvovať ho čo najskôr po narodení, aby sa v prípade pozitívneho nálezu mohlo ihneď pristúpiť k terapii. Výsledky máte najneskôr do 10 pracovných dní.

„Znie to užitočne. Kde a ako testy vybavím?“

Kliknite na www.babylab.sk, kde nájdete všetky informácie. V prípade potreby nás môžete kontaktovať na babylab@unilabs.sk a s testovaním bábätko vám pomôžeme.

„Čo by som ešte mala vedieť?“

Jediné, čo by ste mali vedieť, je, že ste starostlivá mama, ktorá už len čítaním tohto textu robí pre svojho drobca maximum. Želáme vám obom krásny život.

Žiadajte od vášho pediatra

Spolu s Testom bezpečnosti očkovania za zvýhodnenú cenu

Čo najskôr po narodení

Cena testu 50 €

Máte otázky?
Dáme vám odpoveď!
www.babylab.sk

Unilabs
Alpha medical